



A Amèrica Llatina l'esquerra política i no tan política continua debatent, set anys després de la caiguda del mur de Berlín, la validesa dels seus esquemes per a arribar al poder. Reformisme, revolució, o totes dues coses alhora?

Entre la utopia i el desencant

Aquests són temps difícils per a l'esquerra llatinoamericana. Els seus crítics més impacients posen com a exemple els resultats electorals d'aquests últims dos anys: a Colòmbia la guerrilla M-19 no va arribar al 5% a les darreres eleccions; al Salvador, després d'una primera tanda esperançadora, el candidat de l'esquerra, Rubén Zamora, va acabar perdent aparatosament contra l'extrema dreta que durant anys havia sembrat de morts el país, lluitant precisament contra la guerrilla. A Mèxic Cuauhtémoc Cárdenas, líder històric del Partit de la Revolució Democràtica, ha estat sobrepassat estratègicament per l'onada revolucionària zapatista. Al Brasil una coalició de centre-esquerra va arribar al poder al 1994, però, igual que en el cas d'Itàlia, alguns veuen la victòria com una reacció contra la corrupció regnant més que no pas com una esperança real de canvi. En tot cas, el partit realment progressista, el Partit dels Treballadors de Lula, no va arribar al poder, malgrat els excel·lents resultats obtinguts (va passar del 16% del 1989 al 27%). Xile sembla l'únic experiment positiu des que una coalició de centre-esquerra va arribar al govern, però amb l'amarga experiència d'haver de suportar Pinochet a la cúpula del poder.

Uns altres moviments, en canvi, semblen haver tornat a l'escena política per substituir, un cop més, l'esquerra entre les classes més desprotegides: el populisme fuji-

morista, per exemple, o l'etern peronisme argentí, sense anar més lluny. I mentre tota la regió fa cap al segle XXI entre processos democràtics i la febre de les associacions econòmiques supranacionals, és significatiu de constatar la pervivència de la lluita armada: Sendero Luminoso, els grups armats guatemalencs, més de deu mil guerrillers que continuen segrestant i atacant l'exèrcit a la sel-

La pervivència de la lluita armada és tot un signe que a l'Amèrica Llatina el passat continua assetjant el present.

va colombiana. Tot un signe que a l'Amèrica Llatina el passat continua assetjant el present.

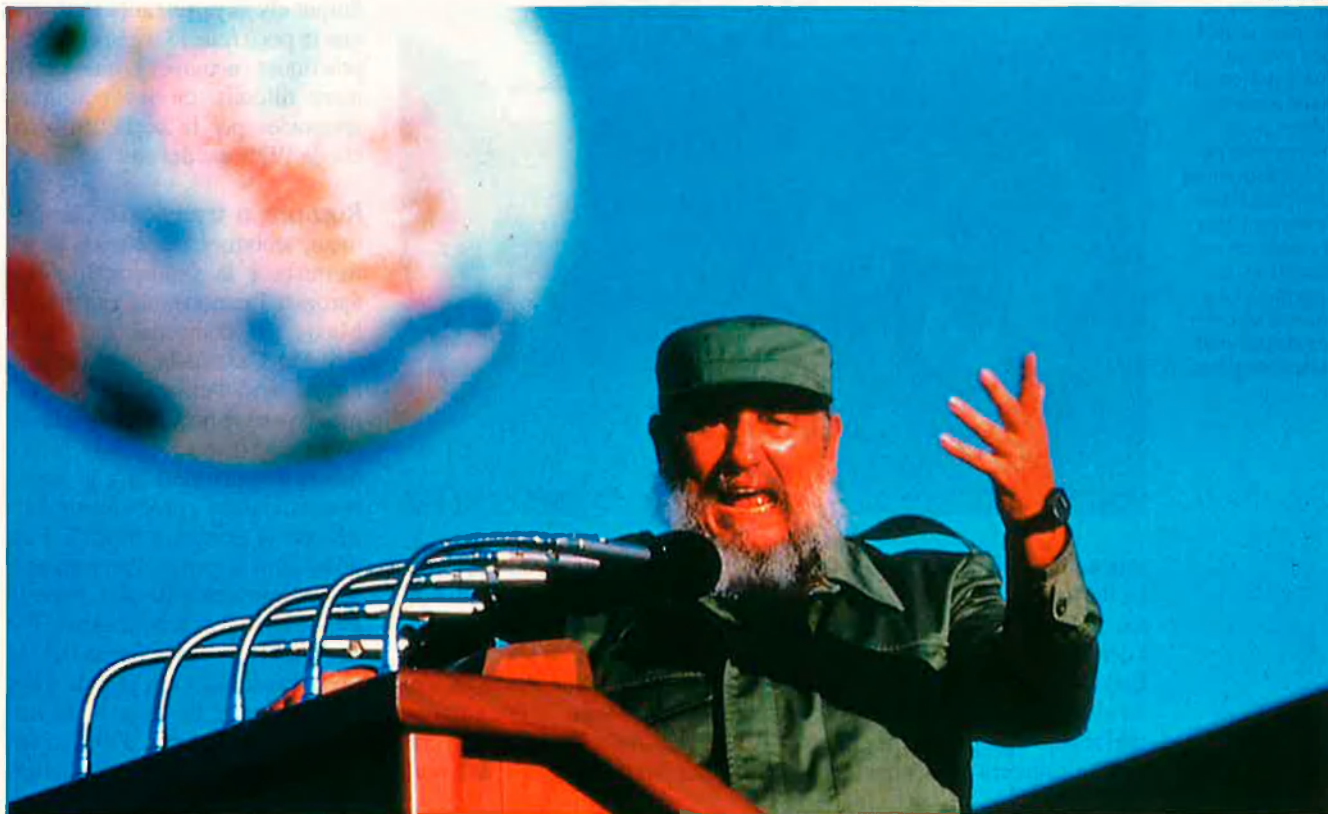
Escandinàvia del sud. Es veu l'esquerra llatinoamericana confinada a exercir la violència per fer sentir la seva veu, o a haver-la de suportar quan vol arribar al poder pacíficament? Jorge Castaneda, polític mexicà que col·labora regularment en la premsa nord-americana i autor d'una obra molt debatuda, *La utopia desarmada* (Ariel, 1993), creu que el fracàs

de l'esquerra democràtica a tot Amèrica Llatina és degut a dos factors principals. D'un cantó, "la subestimació sistemàtica de l'impacte que té entre els sectors més desafavorits de la societat un programa d'estabilització d'èxit", i d'un altre, la tensió "entre la necessitat de captar vots al centre de l'espectre polític i la disponibilitat de militants ardits, disposats a donar-ho tot per la causa revolucionària... que foragita els votants o que divideix el partit, i que desconcerta així els electors".

El somni de Castañeda és la creació d'una socialdemocràcia d'estil europeu a l'Amèrica Llatina. Posats a somniar, Castaneda fins i tot posa com a model possibilista el capitalisme d'estil alemany contra la poderosíssima influència econòmica i social nord-americana.

Les tesis de Castañeda han despertat l'interès de la majoria dels quadres dirigits dels partits d'esquerra a tota la regió, des del Partit dels Treballadors brasiler fins al Partit Socialista xilè (que fa poc ha iniciat una profunda refundació interna), passant pel sandinisme nicaragüenc. Però també han aixecat una forta polèmica entre els experts i sobretot entre els partidaris de l'esquerra tradicional d'herència marxista.

L'un d'ells és el sociòleg nord-americà James Petras, que en un article recent de rèplica titulat "El pragmatisme desarmat" afirma que una de les més grans debilitats de les elaboracions de Castañeda és la manca d'una "discussió



Fidel Castro. Cuba és un dels últims bastions dels règims socialistes de l'esquerra tradicional marxista.

Chiapas: el garrot i la pastanaga

Si l'esquerra fa examen de consciència des de fa uns quants anys a l'Amèrica Llatina, no hauria de fer també alguna cosa semblant el poder que s'hi ha establert? A Mèxic, on el proppassat dia 5 de juny es va iniciar una nova ronda de converses entre l'exèrcit zapatista i el govern d'Ernesto Zedillo, els analistes han començat a denunciar l'esquizofrènia del Partit Revolucionari Institucional (PRI), que un cop més lluita entre la política repressora i la via negociadora amb una guerrilla que té la més bona premsa de tot el món. És a dir, reforma contra reacció.

L'equilibri és difícil, i ja l'any passat, amb l'intent de captura del sotscomandant Marcos, es va demostrar l'enorme perill que pot representar un error de càlcul al volcà de Chiapas. Ara Marcos acaba de denunciar que a principi de maig les seves tropes es van posar en estat de màxima alerta, quan dos simpatitzants foren senten-

ciats a llargues condempnes de presó, malgrat totes les garanties del govern. Alhora, grups de defensa dels drets humans s'han queixat d'activitats paramilitars i de batudes antidroga indiscriminades per l'exèrcit a tota la regió.

I cosa més curiosa, segons els experts, és que el govern ha abocat carretades de diners a Chiapas. Hi ha construït carreteres, hi ha proclamat (durant el mes de febrer) documents garantint els drets dels indígenes i fins i tot l'Oliver Stone i Danielle Mitterrand han pogut visitar les tropes zapatistes amb tota tranquil·litat. Però alguna cosa no acaba de rutllar a l'interior del partit en el poder més vell de tota l'Amèrica Llatina. Continuen sentint-se regularment amenaces d'ordenar una nova batuda a la selva Lacandona per capturar Marcos o d'arrasar els campaments de les forces zapatistes si no hi ha progressos ràpids en les negociacions.

El resultat de tota aquesta confusió governamental va en profit de Marcos i la seva hàbil barreja de política i propaganda que tants èxits li ha donat fins ara. No sembla gaire probable que el dirigent zapatista abandoni l'escena pública abans de les eleccions del 1997, i l'efecte que això pot tenir en la campanya és desconegut. Mentrestant, Zedillo s'afanya a reformar el règim electoral malgrat les protestes de l'ala dura del seu partit. A la vista d'aquests esdeveniments, tot sembla indicar que les tesis de Castaneda i companyia —que el zapatisme no és sinó un intent reformador en armes— sembla correcta. Però quan aquestes mateixes veus afirmen que el punt fort de l'esquerra ha estat sempre de "pensar allò que convé fer i com fer-ho perquè uns altres ho facin", els dubtes creixen: hauria canviat res a Mèxic si no haguessin agafat les armes un grapat d'indígenes ara fa dos anys i mig? **J. Z.**

La pobresa és un dels paisatges més habituals del continent americà. Altres moviments que no són d'esquerres semblen haver tornat a l'escena política per substituir, un cop més, l'esquerra entre les classes més desprotegides.



ARXIU / EFE

seriosa dels efectes a gran escala i a llarg terme del terrorisme d'estat, de la política de xoc econòmic i del nou ordre mundial centrat als Estats Units". Per Petras, per qui en el cas del polític mexicà cal parlar de "pragmatisme desarmat", l'esquerra conseqüent ha de

continuar cridant "a un canvi sistemàtic, transformacions estructurals que afectin el poder, la propietat i la producció". Però la crítica més mordaç de Petras és d'acusar Castañeda d'imaginar-se "una versió de la socialdemocràcia del tipus d'Europa del nord

durant els anys seixanta i setanta, que té poca relació o gens amb les pràctiques actuals, i que certament difereix de les polítiques adoptades per la socialdemocràcia de l'Europa del sud".

Ruptura o transició? Curiosament, ambdues tendències, la reformista i la tradicional, s'han apropiat l'experiència zapatista a Mèxic per demostrar que tenen raó. Per Castañeda, el zapatisme no és sinó "reformisme en armes", perquè no vol conquistar el poder, sinó democratitzar-lo. "L'esquerra llatinoamericana ja no és revolucionària", proclama un altre cop el polític mexicà, i en dona com a prova l'eternització de les converses de pau entre la guerrilla i el govern mexicà. Per als marxistes rasos, en canvi, la lluita zapatista, com la dels indis guatemalencs, és "una lluita implacable per la terra, d'un projecte de desenvolupament capitalista per als uns i una qüestió de supervivència per als altres".

En tot cas, si realment els zapatistes no haguessin desitjat sinó la reforma del règim mexicà (i hi ha interrogants sobre l'experiència de Chiapas que fan dubtar alguns experts de l'espontaneïtat del fenomen), els tradicionalistes hi veurien una prova més que el capitalisme i els Estats Units han triomfat després de trenta-cinc anys de lluita. Pels renovadors, el debat és inútil, perquè aquestes tres dècades de "militarització de l'esquerra" han servit de ben poca cosa.

En el fons, el debat entre possibilistes i irreductibles va més enllà de l'esquerra i recorda les interminables discussions entre els elogiadors de la transició espanyola i els denunciants del desencant ulterior. Pot Amèrica Llatina, o millor dit, els països de la regió que van sorgint de dictadures, encarar les reformes que demana Castañeda (enfortiment de la societat civil, descentralització de la democràcia, lluita contra la corrupció) amb una simple transició política, o cal una cosa més, una ruptura?

Jordi Zamora

CAVALL FORT



Revista per a nois i noies

Plaça de Lesseps, 33, entresol 2.ª 08023 Barcelona
Telèfons (93) 218 65 66 /218 62 20 - Fax (93) 217 61 00

- Surt dos cops cada mes
- Pàgines de còmic, narracions, reportatges i la participació dels lectors.
- Cada dos mesos, inclou el suplement "El Tatano", destinat als lectors més petits.

Preu de la subscripció anual: 6.350 pessetes

Ara us hi podeu subscriure a través de

